

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

De mundi cœlestis terrestrisque constitutione, liber

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72031)

BEDAE PRESBYTERI, DE MUNDI COELESTIS TERRESTRISQUE CONSTITUTIONE

Liber.

MUNDUS iste sensibilis constat ex quatuor elementis, & eis totis, ita quod nulla pars illorum extra mundum relinquatur: ideoque mundo nihil aliunde accedit, nihil ab eo aliis recedit. Dico autem, mundum ex eis totis constare, ad differentiam humanorum, seu aliorum corporum, quae quia non totis constant elementis, aliquid illis accedit & recedit. Similiter arboribus, herbis, succus quidam à terra radicibus additur, qui per omnes partes diffusus, & naturali quodam calore induratus, transit in robur. Cum autem accedit aliquid vel re, ab homine si hoc ordine proportionali fiat, integer homo manet: sin aliter, corrumpitur.

Humores.

Sunt enim quatuor humores in homine, qui imitantur diversa elementa, crescunt in diversis temporibus, regnant in diversis aetatibus. Sanguis imitatur aerem, crescit in vere, regnat in pueritia. Cholera imitatur ignem, crescit in ætate, regnat in adolescentia. Melancholia imitatur terram, crescit in autumno, regnat in maturitate. Phlegma imitatur aquam, crescit in hyeme: regnat in senectute. Hi cum nec plus nec minus iusto exuberant, viget homo. Quod autem aliquid homini accedit & recedit, hæc naturalia perhibent instrumenta influxionis, scilicet os & inferiora. Sunt præterea subtilia quædam foramina, quæ poros vocamus, per quæ ventus subintrans, turgidam reddit faciem: qui per sudoris effluxionem magis deprehenduntur. Nihil verò diximus mundum accidentaliter propter perfectam eius compositionem, sed partium eius recontextio, totius & redintegratio, secundum diversos auctores. Nam ignis spissatus transit in aerem, aer spissatus in aquam, aqua densatur in terram. Rursus per contractionem terra diluitur in aquam, aqua tenuatur in aerem, aer transit in ignem. Elementa autem, quibus mundus constat, quilibet sibi locum capit, secundum sui naturam, ignis sui levitate supremum, terra gravitate infimum, huic aqua circumfunditur, his duobus aer. Supra firmamentum autem secundum divinos sunt supercoelestes aquæ, supra quas sunt spirituales cæli, in quibus angelicæ virtutes continentur. Terra verò una ita se mediam locavit, ut aequaliter undique à firmamento distet, præter exstantias montium & subsidentias vallium: transitque per medullium eius intellectualis linea de arctico polo ad antarcticum, quæ & aeris circumfusione ita ligatur, ut nusquam desiciatur.

Forma terra.

Nunc de forma terræ differamus, quam Anaxagoras rotundam & planam in modum ancilis volebat. Alii exstantias extremarum partium, & gremium cavernosum in modum scutellæ, ubi quicquid caderet, ibi verò recipi volebat. Sed secundum hos multa sequerentur inconvenientia, nam vicissitudines solis & lunæ tunc omnibus æqualiter apparerent, & semper haberent æquinoctium: quia omnes dimidietatem omnium parallelorum viderent, sicque nec noctes, nec dies abbreviarentur, omnibusque esset idem oriens, idem occidens & meridies. Restat autem ter-

ram rotundam dici, & ob declivem positionem hominum diversis modis cæli partes intueri: nam declivi vere abscondunt. Hiemalis tropici unam partem videmus, & tres latent, æstivales, tres videmus, & una latet: & quando sol in illis est, per tantum spatium eum videmus quantum ipsorum cycloium nobis apparet, habemus quoque diversos ortus, & occasus, & meridies secundum firmamenti volutionem, & terræ globositatem. Nam cum est meridies Orientalibus, ortus est Meridionalibus: & cum occasus Orientalibus, ortus est Occidentalibus.

Zone.

Terra quoque per zonas est divisa, quarum media perusta est solis frequentia, & aliorum planetarum, secundum hos qui etiam illis calorem attribuunt, duæ extremæ sine caloris beneficio, aliæ duæ, hinc calore, hinc frigore temperantur. Si latitudinis magnitudinem perpendere volueris, intellige à Septentrione circulum protendi in Austrum tam in inferiori hemisphærio, quam in superiori. Hunc autem per sexagenas divide, & attribue vicinæ frigidæ sex, temperatæ quinque, perustæ octo, temperatæ ulteriores quinque, frigidæ sex. Ecce ea proportione quæ numeri isti habent adinvicem, eadem quoque se habent zonarum dimensiones.

Climata.

Sciendum, quod qui in medio perustæ esset, talem haberet dispositionem, quod semper haberet æquinoctium: omnes enim parallelos videres dimidios, & in fine sui horizontis utrosque polos. Sed quanto magis Septentrioni accederet, tantò magis illi partes ejus elevarentur, & Austri deprimerentur: & hoc secundum diversâ climata, id est inclinationes. Sunt enim octo, secundum alios septem: sed qui octo volebant, quædam tam perustæ quam frigidarum asserébant. Frequentior autem usus octo volebat, tria verò sunt hujus habitabiles. Primum quod est inter Maroen & Syenem, in quo dies longissimus est tredecim horarum, brevissimus undecim: ubi duæ horæ faciunt differentiam. Inde etiam clima radiorum, ubi dies longissima est quindecim horarum, brevissima octo, ibi differentiam sex horæ faciunt. Ultimum clima nostræ habitationis dicitur Borestenicum à Borestene lacu, monte, civitate Armeniæ, ubi secundum Bedam de Temporibus, longissimi dies sunt octodecim horarum: ubi sex, ibi differentiam septem horæ faciunt, si aliter ab Astrologis dicitur, forsitan aliter quoque climata disponunt. Si verò aliquis tantum procederet, qui polum supra verticem haberet, ille dimidium tantum zodiacum videret, & totum æquinoctiale parallelum, unde habet & per dimidium annum diem continuum, & per dimidium noctem continuum. Videndum quid in primo climate singulis mensibus de sex triens accrescit, & in aliis sex mensibus tantum decrescit. In Rhodiorum climate singulis de sex integra hora accrescit, & in singulis aliis integra decrescit. In Borestenico singulis de sex duæ horæ, & in aliis totidem decrescit. Hæc autem divisio climatum facta est secundum computitas, sed aliter etiam secundum philosophos, qui naturam ipsam perpendunt: ut in climate Rhodiorum compertum est. Nam in primo sex mensium duodecima pars accedit, id est dimidia hora: in secundo, undecima, in tertio, quarta & dimidia: in quarto, quarta: in quinto, sexta: in sexto, duodecima.

Terra motus.

Terra quoque movetur, quod terræ motum vocamus: unde dantur conjecturæ. Terra ad imitationem arteriarum, per quas spiritus discurrit in homine, habet cavernas, foramina & tracones, per quæ venti & flumina discurrunt. Nam flumina mare intrant omnia, nec tamen redundat, quia ad suos alveos per tracones redeunt. In cavernas & foramina etiam quidam venti intrant, unde dum quaruntur erumpere, tanto ruunt impetu, ut terræ partes illis finitimè inde commoveantur. Alii dicunt quod terra

fit con-

fit concava in modum fornacis, vel duorum hemisphaeriorum, quæ cum aliquando moles montium coruant, inde moveatur. Alii dicunt supra abyssum locatam terram: & mota abyssus, moveatur. Alii dicunt Leviathan animal terram completi, tenerque caudam more suo, qui aliquando sole exustus, nixit illum comprehendere: sicque indignationis ejus motu terram quoque moveri. Haurit quoque aliquando immensitates fluctuum, ut etiam omnia maria sentiant in reddendo inundationem, & inde terræ moveantur.

Post singulares terræ proprietates, de communibus terræ & aquæ differamus. Sunt enim hæc duo elementa invicem sibi mixta. Ut enim liquidò pateat quid eorum alio sit superius. Nam in superficie terræ aquas videmus, & in venis ejus fodiendo invenimus. Verum autem Oceanum in medio peruste positum ideo Physici referunt, ut ignis, solis, & aliarum planetarum aquis contemperetur. Calor enim humorem atrahit, & inde pascitur.

Refusiones.

Oceanus ille verus & Mediter raneus duas facit refusiones, alteram ab Oriente in Austrum, alteram in Septentrionem, alteram ab Occidente: item in Austrum & Septentrionem, Sed his duabus, quæ ad Austrum vergunt, secundum quosdam nulla est cognitio. Quæ verò in Septentrionem conveniunt, tanto impetu concurrunt, ut impulsione sua illam famosam accessionem & recessionem faciant, terramque modò obruant, modò retendant. Ut sol flammis suis solet aquas atrahere Oceani, quæ dum non valent in ære diu sustineri, pondere relabuntur: unde inundatione facta, aliquando terræ obruantur: Alii dicunt, quia venti aquas impellant, & sic terras obruant: cumque illas residerint, ad alveum suum revertantur. Alii dicunt, habitationes nostras vicinas esse ori Leviathan, qui dum haurit fluctus, terra apparet, & dum remittit, obruitur.

Exulsiones.

Sunt præterea & fluxiones minores, scilicet malinae, & ledones. Ledones, à quâsi luna, similiter & à vigesima incipiunt: & quot horis accedunt, tot recedunt. Malinae sunt majores, quæ à tertiadecima, & vigesima septima luna incipiunt, & sex diebus, & quindecim horis durant, & sunt citiores in accedendo, tardiores in recedendo. Exalluat quoque mare inter diem & noctem ter: bis in æstivo die, & semel in nocte: bis in hyemali nocte, semel in die, & dodrantem & semunciam horæ durat: sed sive exalluent, sive vento impellantur, horæ durat: sed sive exalluent, sive vento impellantur, diem & dein fluctus ordinantur: quorum decimus est maximus. Augetur quoque mare secundum lunæ incrementum & detrimentum. Nam incipiente illa crescere, crescit mare per dies septem: & per totidem proximos decrescit. Rursus per sequentes septem recrescit, usque ad vigesimum primum diem, & inde terra decrescit usque ad vigesimum octavum diem. Notandum verò licet hoc modo augeatur, non tamen ad proprium statum, nisi post octo annos redeat. Luna quoque quò plus Septentrionales partes attrigerit, tantò plus mare crescit: minus verò, quò illa magis Austrum possidet. Dicunt Physici lunare corpus quasdam influxiones & effluxiones habere, & hoc magis ex dulcibus aquis provenit, Solaris verò de salis. Præter has refusiones sunt alia refusionum refusiones, quæ factæ dicuntur per Herculem, qui cum habitationem nostram dulces tamen aquas habere videret, perfigit radices duorum montium, scilicet Adamantis, & Calpes: quorum alter, id est Atlas, remansit in Mauritania, Calpes in Hispania.

Mediterraneum.

Inter hos montes, id est Calpen & Adamantem fretum immensum latitudinem habet quinque millaria, dividitque Africam ab Europa, facit autem famosos sinus,

Galiciam in Narbonensi regione ad montem Pessulanam, facit Corsicam insulam, diciturque Tyrnhenum in finibus Italiae: qui Carthaginem respicit, scilicet inter Italiam & Siciliam dicitur Jonium, circa Siciliam Adriaticum, qui in Oriente Italiam alluit: facitque maritima Græciæ loca versus Austrum plurima, Cyprum, Rhodum, Carpathum, & ubi desinit dare terminum inter Africam & Asiam, incipit Nilus versus Septentrionem, & dicitur Hellepontus, inter Seston & Abydon, in ulteriori Pontus, inde Propontis, inde Bosphorus, ibique desinit dare terminum. Inter Europam & Asiam stat Tanais, qui de Riphæis montibus oritur, & stagnantes Mæotides paludes facit. Similiter & in Oriente Caspium erumpit Erythreum, qui & Rubrum dicitur, nam alluit litus Rubrum: unde aqua marina colorantur, fertque ibi lapides pretiosos. Asia magnitudinem Europæ & Africae possidet, & incipit ab hortis Eden, id est à deliciarum hortis: in Oriente & in Austro Nilo terminatur, in Septentrione Tanai. Africa in angulis suis habet Cyrenen civitatem, & Carabathum versus Austrum in Occidentem. Mauritaniam & Atlantem, in Septentrionem civitates famosas, Adrimetum octo millia, Hippone. Europa habet in Occidentem Hispaniam, & Calpen, in Septentrionem Mæotidem paludem, versus Austrum Græciam.

Nebulae.

Hæc duo elementa invicem sibi mixta sunt. Terra enim evanesceret, nisi aquarum humoribus conglutinaretur: quæ dum aliquando humores exhalat, ascendentibus nebulae dicuntur, dum cæli faciem aperirent nubes, dum vi ventorum fringuntur, aut solis calore dephunt, & dicuntur pluviae. Pluvia autem sunt, cum juges sunt & lentæ: imbres sunt, cum salutes veniunt, ut in vere cum gramina producunt: nimbi sunt, cum subitò & damnosè veniunt.

Nives.

Cum humores nebularum ascendunt, si terreno frigore præveniuntur, in nives convertuntur: quæ magis in montes cadere solent, quam in loca campestria, vel quia illis magis celsitudo montium obstat, vel quia ibi magis spiracula frigoris abundant. Sunt autem duplices, quæ in mulcebris aere cadunt, ut grossæ, quæ statim liquefcant: & alia minuta, quæ in uredine frigoris cadentes testæ foramina penetrant. Nives etiam in alto mari non cadunt, sed secus litus, nam calida est aqua salta, & terrenum frigus impedit, ne aerem super se attingat. Hinc quoque sententia illa astruitur, quia sol de calidis aquis maris pascatur. Luna verò de dulcibus tantum & frigidis, quæ & proprio calore caret & lumine. Alii dicunt, omnia cælestia corpora de dulcibus pasci: nam dulces aque mare intrantes, feruntur in ejus superficie, unde mare sibi atrahere dicuntur planetæ. Fit questio, cum calida sit aqua, quare tunc homo contactu illius frigeat magis quam terra? & solvitur: quia hoc de dulcibus tantum evenit, non de salis. Vel potest hoc etiam esse tam de salis quam de dulcibus, & frigeat ex hoc magis homo, quia conglutinatio aqua est, & magis adhæret homini quam terra, si illi imponatur, ideoque subtilitati aquæ hoc attribuas, quæ magis poros penetrat, aut illis se applicat. Fit quoque questio, cum de salis aquis nebulae proveniant, cum pluvia dulces ad nos descendant, quia poteris imputare sive immensis tractibus aeris, sive calori solis. Quod autem tantam potestatem habet ignis, videmus in amaris herbis, quas ad patientiam gustus excoquit, vel in aere dolci amaritudinem amittit humor amarus, sicut dulces aque in mare cadunt, & rursum per tracones quosdam ad alveum suum revertuntur dulces. Hoc autem experiri poteris: nam si dulces aquas per algam maris colaveris, amarescent.

Granda.

Grando.

Nubes, ut diximus, vi ventorum, vel Solis calore dif-
folvuntur: & fit pluvia quasi terreno frigore in cadendo
præveniuntur, in grandinem commutantur, & dealban-
tur: quarum duplex est genus. Nam minuta nivi admix-
ta venit in frigore. Alia in vernis & æstivis diebus &
magis quàm in nocte. Nubes etiam quantò altius elevan-
tur, incipiunt attenuari, & per aërem dispergi: & quan-
do sol non potest aquas attractas sibi incorporare, & im-
menitates aquarum permittit decidere, frequenter ca-
dunt in mare: & sic Deus parit terræ: quia manubias di-
cimus compositum à manu, quod est bonum, & nubibus
per antichesein, quasi minimè bonum nubium.

Aër.

Postquam de terra & aqua diximus, de aëre proximo
illo differamus, cujus motus causa perhibetur aqua: quæ
mota, naturaliter movet aërem. Sed cum moveatur ab
Oriente, Eurus dicitur: & cum ab Occidente, Zephyrus:
cum à Meridie, Auster: cum à Septentrione, Aquilo. Si
quæritur, cur potius naturaliter aquam, quàm terram
moveri dicamus. Respondeo, quia perpetuò aquas mo-
veri videmus, non semper aërem. Si perstitit aliquis di-
cens: Ubi est efficiens causa alicujus rei, debet esse effe-
ctum, Respondeo, vicinum illum aquæ motum, vel dicas
non ubique moveri, sed in aliquo. Alii quia levis crispa-
tio quædam aëris, quam auram vocamus in terris, alta-
num verò in mari, offendatur in montibus, ibique tumul-
tuantur & augentur. Alii dicunt rationabili motu move-
ri firmamentum, & subjectos planetas, qui aërem infe-
riorem commovent, & omnibus motibus impellunt: id
est, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, ante & re-
trò: & per circum, qui solus rationabilis est, sed in eo
non diu persistit, quod etiam aliquando deprehendimus
in turbine. Nec turbat quòd planetas irrationabiliter il-
los moveri dixi, hoc fit comparatione firmamenti, quod
ab eodem cursu nunquam desistit: planeta verò diversis
tractibus labuntur.

De fulmine.

Denique cardinales venti tres conveniunt, & nubes
compellunt tantà vi, ut ex collisione illa nascatur sonitus,
& claritas quædam. Quod auditum offendit, toni rum
est: quod visum, fulgur & fulguratio: quod ferit, fulmen
dicitur, nascitur ibi præterea quidam lapis, qui vel nimis
compressioni, vel nimio calore, vel nimio frigori potestis
attribuere: quia expressio possit hoc efficere. Videtur fa-
tis ubi lacteus humor coagulatur, qui verò calor: diversis
modis res mulceat aut consolidet, apparet in limo. quòd
autem frigus duritiem faciat, videtur in metallis liquefa-
ctis, ut etiam in ferro, lapides dissilire facit, lignum findit,
aquam constringit. Dicunt alii, quòd quidam crassus ven-
tus contineatur in nubibus, qui dum erumpit, sonitum
facit, cujus rei probationem dat ventus vesicæ conceptus,
quæ displosa violenter intonat. Alii dicunt, atomos hu-
moris vaporaliter ascendere, & ignium caumaliter de-
scendere: in quorum conventu nascitur ille sonitus, da-
turque similitudo quædam de fabro ferrum calidum tin-
gente in aqua.

De rore.

Desudat quoque in aëre ros, qui lunæ attribuitur, eò
quòd illa sit cribrum cælestium. Alii attribunt Veneri,
eademque & vespere & manè: qui si frigore prævenitur,
pruina efficitur. Cauma quoque grossum fit, cadit pruina
in frigoribus maxima uredine, qui sepibus & ramis arborum
inhæret. Aliud quoque in autumnali volitat tempore,
quod pueri vocant astatem: undè araneæ telas faciunt,
qui est fex aëris sole desiccata. Præterea ventis imminen-
tibus inferior iste aër superiori colliditur: undè scintillæ

profluunt, quæ stellarum casum imitantur: revera autem
nunquam aliqua stellarum fixa seu vaga decidit, imò scin-
tillæ humido aëri allapsæ extinguuntur, & in agris inven-
ta phlegmaticis similitudinem exprimunt. Sunt autem res
venenolæ.

De iride.

Fit præterea arcus in aëre, qui oppositam plagam tenet
à sole: & ut dicunt Physici, sol nubes aquosas & concavas
reverberat, non multum confertas, undè diversitatis mun-
danæ colores illis innascuntur, qui tantum ex minima di-
stantia liquidè distingui non possunt. Beda autem dicit
quatuor esse colores diversos, imitantes quatuor elemen-
ta: viridis viridem terræ superficiem imitatur: glaucus
aquam: hyacinthus aërem: rubeus ignem æthereum.
Sunt aliquando etiam duo arcus, quia luna similiter ar-
cum facit, plenum tamen, quia non est ipsa iris, & solet ef-
feminentibus ventis aut pluvias. Illom quoque nautæ
observant. Nam ex ea parte quæ primùm dissolvitur, ven-
tos aut pluvias venturas esse prænotant.

De aëre.

Huic aëri proximo loco æther imminet, in quorum
confinio luna proxima loco est, quam Physici terram æ-
theream vocaverunt: forsàn ideo, quia sicut terra à teren-
do dicitur, ita qui à cælestium corporum purgatione teri-
tur, in lunam recipitur, & hoc à sole ut in speculi similitu-
dine reverberetur, opponitur. Lunares autem plorimi
sunt animæ ascendentes vel descendentes, quæ in singu-
lis sphaeris quid acceperant obvolutionis, relinquunt ibi,
vel assumunt: sive cacodæmones. Quòd autem furvi habe-
re videntur in medio, hoc prædictæ causæ poterit ad-
scribi.

De furvo luna.

Luna ex quatuor constat elementis, sed tria illa ele-
menta bene sibi commixta sunt & levigata. Nam & natu-
raliter sunt perspicua, & de se lucem reddunt. Terra au-
tem in illo loco non bene aliis admixta est, nec de se lu-
cem effundit, & scabra est in illo loco. Scabrum autem
est, quod rubigine obductum est, aut allevigatū remansit.
Habet hæc figuras septem. Nam monoidos ab unitate di-
citur, cum prima est: dichotomos, vel dyatomos cum me-
dia est: dyas enim duo dicitur, tomos sectio, amphicyr-
tos, id est, circa rotunditatem. Est plenilunium in decre-
scendo, item est amphicyrtos, post dichotomos, & inde
monoidos.

De eclipsi solis & luna.

Luna quoque illa semper pleni orbis est, nam ex ea
parte qua solem respicit, semper plena est: sed aliquando
tota vel ex parte obscuratur, cum est quartadecima,
vel decimaquinta, si sit in ecliptica linea, & per diamet-
rum solis opposita. Diameter est linea, quæ aliquando
partitur in duas medietates: dyas enim binarius est, me-
tron mensura: nam tunc terra in medio posita, lumen sol-
is ne lunæ infundatur, impedit, & verbera ejus ad lunam
usque protenditur, & est eclipsis lunæ, quod deliquium
dicimus. Fit autem tam in inferiori hemisphaerio, quàm
in superiori: tam in Oriente, quàm in Occidente: non ta-
men semper fit, cum est decimaquarta, vel decimaquinta:
sed post sex menses semper. Cum autem in eodem signo
sit & eodem mense, non nisi post novendecim annos.
Cum autem in eodem signo, & mense, & signi parte, non
nisi post 55. annos evenit. Quòd verò in eodem signo,
mense, parte, revocatis cunctis planetis ad locum suum,
non nisi post quindecim menses annorum fit. Eclipsis solis
in trigesima luna fit, sol eclipsim. Nam declinat vel ad
Australium, vel ad Septentrionem. Cum autem sol in eo-
dem signo pariter & mense, sit post 55. annos, sed qui eo-
dem signo, mense & parte fit, revocatis omnibus stellis ad
priorem locum, hoc est, post 15. millia annorum.

De ordinibus planetarum

Nunc de ordinibus differamus. Plato sequens Aegyptios, qui hoc persuaserunt, in proxima regione post lunam solem asseruit hac ratione. Luna proprio lumine caret, quia mutuatur à sole. Nam si Venus & Mercurius illi & lunæ interponerentur, aliquando solis lumen prætiparent. Ratio quidem parva est: nam omnis umbra minoris corporis, à majori lumine recta, extenuatur, nec longè protenditur: sicque duæ hæc nihil lunæ impedirent. Tullius Chaldaeos sequitur, dicens solem medium planetarum esse numero, non spatio: nam plus à firmamento quam à terra recessit. Non tamen negamus Venerem & Mercurium aliquando superiores, quod etiam historiz probant. Habetur enim in historia Caroli, quod Mercurius per novem dies in sole tanquam macula appareret. Quando verò intraverit vel exiverit, nubes perhibebant videre, in Romana quoque historia dicitur, Augusto Cesare Julio adoptivo patris funebres exequias faciente. Venerem fulsisse, quam ejus stellam censuit. Hi duo cum intra solem sunt, clare videntur in meridie. Causa verò est, quia sunt viciniore terre: & majores apparent, nec sol illas obscurat. Cum verò supra solem sunt, claritas ejus non permittit illas videri, tanquam jam sint minores: cum directè quoque illas reverberat, ut ante vel retrò positas, similiter aut modicum, aut minimè videntur.

De media luna obscuritate.

De luna quoque talis habetur conjectura, quod sit quædam nubecula inter nos & lunam posita, impediens nobis partim claritatem lunæ: nam ipsa administratrix est corpulentia tam superioribus quam inferioribus, & cribrantur ibi quidam atomi, cujus liquidiores partes sursum dant corpulentiam. Sordidiores autem his inferioribus & caducis infunduntur, & ibi evaporant. Lunam quoque in ea parte aspectibus nostris subtrahit, quemadmodum nebula, quæ ubi de montibus exhalat, oculis illum nostris ibi abscondit.

De epicycli & interstitii.

Quando Venus & Mercurius solis vicinitate vel remotione videantur, vel non videantur. Mercurius cum ad 12. partem venerit, videtur sicut & luna. Venus verò cum ad 7. partem signi à sole recesserit, videtur quasi jam major. Luna quoque ibidem videretur, si proprium lumen haberet. Quod autem superiores & inferiores sole feruntur, tripliciter per conjecturas ostenditur: sive per intersectionem circularum; sive quod sint epicycli, id est, supercirculares terram non habendo centrum, solem quasi centrum cursus sui efficiunt; sive altitudinem solis circuli emetiuntur obrutus sive acutis anfractibus: quemadmodum latitudinem zodiaci planetæ evadunt, quæ subiecta oculis pictura demonstrat. Sed quoniam mentionem, quomodo zodiacum perambularent, fecimus, plenius inde dicamus.

De lineis zodiaci.

Venus & Luna ad extremitates zodiaci perlatas, duodecim lineas divisi perveniunt. Venus tamen in duobus momentis excedit, Mercurius octo lineas ejus perambulat. Sol duas medias servat: nec illas, nisi in libra excedit, unde Ovidius: Exspatiatur equi: Mars quatuor perambulat, Jupiter quinque: sed & hi frequentius anomali sunt. Saturnus tres tantum. Cum sit dubitatio de ordine Solis, Mercurii, Veneris, nulla tamen est de cæteris: nam tantum à sole & à se invicem recesserunt, ut quod sol in anno perficit, hoc Mars in duobus, Jupiter in 12. Saturnus in triginta.

De transitoriis.

Ipsorum quoque planetarum alii sunt hippolitici, a ii

stationarii, alii retrogradi, alii anomali. Hippolitici, id est, transitorii, sunt qui de priori signo tendunt in posterius, cumque hoc omnes alii faciunt, præcipue sol & luna, ita enim hi 2. de anterioribus signis ad posteriora tendunt: quod nunquam stent, nunquam retrogradantur. Si aliquis opponat solem subsistere, quia plus in geminis moratur, quam in sagittario, dicite quod hoc morari non est subsistere, sed quod majus spatium ibi habere complectere, quam & alius signis, ubi axis ejus tam alta non est, quod patet in excentricitate. Stationarii sunt, qui diutius propè aliquam fixam stellam videntur, quam loquantur non quidem stant, sed secundum cursus sui figuram vel ascendunt, vel descendunt, & non mutum in naturali cursu procedunt. Sunt autem legitimi termini, in quibus videntur stationarii: id est, cum distant à sole per tria signa, vel per quatuor, quod fit per triangulum, vel quadrangulum: id est, in trigono vel tetragono, hoc est, in triceo, vel quadriceto. Causa autem hujus stationis perhibetur sol esse. Est autem statio alia matutina, alia vespertina. Matutina est, cum ante ortum solis est in statione. Et notandum, quod in vespertina statione tantum sunt retrogradi. Verbi gratia: Si Jupiter de geminis procedat in cancrum, & item redeat in geminos, quod cum quidam in quibusdam signis semel tantum faciunt, Saturnus tamen semper bis ad quodlibet signum regreditur, & aliquando tertio pervenit ad idem, quod moram sui cursus secundum quosdam efficit. Nam secundum alios magnitudo circuli, Pythagoras autem neque retrogradari, neque stare, neque anomalam aliquam esse dicebat, sed omnes inæquali spatio temporis æqualiter complere spatium locorum. Quomodo retrogradè videantur, vel stationariè, cum tamen non sint, figura demonstrat. Anomala, id est, irregularis sunt, cum vel diutius, vel citius solito morantur, vel oriuntur, aut inchoi solito loco apparent, quod cum aliis etiam eveniat, maxime tamen Marti, qui in posterioribus duobus annis nunquam servat legem priorum. Venus autem & Martius nunquam in triceo, vel in quadriceto regulariter distant à sole, nec à chronico ortu oriuntur, aut occidunt, quia non plus à sole distant, quam Venus per signum & dimidium. Martius per signum & duas partes unius, ibique suam stationaritam & retrogradationem patiuntur, propius autem videri possunt aliquando supra simul & infra, simul retrò, aut ante: unde & duos luciferos videmur habere: similiter duos heperos: cum verò Mercurius ante est, vendicat sibi nomen luciferi. Venus autem est nomen naturæ, id est, naturaliter, ubicunque hæc stella est, Venus appellatur. Cum verò solem præcedit in ortu, lucifer dicitur: cum sole occidente apparetur, heperus vel vesper: & est nomen officii. Dicunt quoque Aristoteles & Peripatetici, naturali cursu volvi planetas cum firmamento, sed omnes celeritate ipsius præteriri. Saturnus in tantum cum ejus celeritate contendit, quod infra duos annos & dimidium, illum præcedat firmamentum unius tantum signi longitudine.

De ortu.

Notandum quoque quod ortus alius matutinus, alius vespertinus. Matutinus, ubi aliqua stella solis ortum præcedit post mediam noctem: vespertinus, ubi post occasum solis aliqua stella apparuerit. Est præterea ortus alius mundanus, alius heliacus, alius achronicus. Mundanus est, cum de inferiori hemisphærio in superius aliqua stella emerferit. Heliacus est, cum sol recedens ab aliqua stella permittit eam videri. Achronicus, cum aliqua stella vel sidus occidit, & oppositum illius per diametrum oritur. Chronos autem tempus interpretatur.

De occasu.

Occasus quoque alius mundanus, alius heliacus, alius achronicus. Mundanus est, cum superiori hemisphærio in inferius qualibet stella descendit. Heliacus, cum sol ad

aliquam

aliquam stellam accedens, illam videri non permittit. Achronicus est, cum aliqua stella vel signum occidit, & oppositum illi per diametrum oritur.

De occultatione stellarum.

Cum occultentur stellæ, sive à sole, sive ab absidibus suis, non tamen omnes pari spatio occultantur. Nam Saturnus 170. diebus ad majus occultatur, ad minus verò 10. tantum. Jupiter 36. ad majus, ad minus 10. similiter. Mars autem anomalus est; undè in gestis Caroli per integrum annum latere perhibetur. Venus autem 38. diebus ad majus, ad minus autem 52. Mercurus ad majus 16. diebus, ad minus 12. luna accedendo in duodecima parte signi unius contra solem incipit obscurari, & recedendo in duodecima parte illuminari: & duobus diebus tantummodò latet.

De absidibus.

In intersectionibus quoque absides aut sunt quidam tramites, qui dicuntur aut frangendo per spiras, per quas stellaria corpora incedunt, infixè triginta occultantur, aut plures, sed minores diutius. Nam majores citius videntur. Incipiunt autem obscurari, cum sol ab aliqua illarum ultra quindecim partes desituitur terrâ, quod iter quindecim diebus perficit, recedenteque ab ea quindecim diebus obscurat.

De consensu Planetarum.

Ut diximus suprâ in triceto vel quadriceto sole respiciendo planetas sunt stationarios retrogradi, & contra se quoque respiciendo magnum sibi præbent consensum. nam cum salubris salubrem respexerit, augetur salubritas: si adversa adversam, augetur adversitas: si salubris adversam, vel e converso, minuitur utrarumque effectus. Mercurius autem, quia est indifferens, plus tamen bonus quàm malus, semper talis efficitur, qualis illa quam respicit, & ejusdem coloris. nam si adversam respexerit, auget & accelerat illius prosperitatem: si verò prosperam, auget & accelerat ejus adversitatem: plus tamen est accommoda prosperitati.

De domiciliis.

Si in singulis domiciliis singuli planetæ accesserint, plurimum sibi obsequuntur. Illud autem domicilium cuiuslibet dico principale, in quo quilibet planeta in origine mundi repertus est. Luna quidem & sol singula habent domicilia, sed quilibet de certis quinque habent duo, unum secundarium. In principio itaque mundi luna fuit in cancro, quæ cum constellatione sua semper bona portendat, præcipuè tamen cancro. Si solem secum habuerit, incrementum & corpulentiam rebus maximè infundit, quod in florida ætate patet. Sol verò repertus fuit in leone, in quo præcipuè potestates suas designat siccitate & fervore, undè & caniculares dies sunt alius fervidiores: ut sole existente in suo domicilio. Caniculares autem dies dicuntur à canicula, quam tunc ingreditur sol. Mercurius sicut infirmus omnium, primam obtinuit electionem, elegitque ab antecedentibus canem, geminos: à consequentibus leonem, virginem: hac ratione ut ibi quod velle, designaret principaliter; tamen si hospitalitatis causa alius planeta illic fuisset ingressus, dixit se velle illi obsequi colore & effectû. Venus uti proxima loco, proximam fecit electionem, & ab antecedentibus elegit taurum, à consequentibus libram: eadem ratione, ut suos effectus ibi demonstraret. Si verò malus planeta illic intraret, velle illi adversari, & suâ prosperitate vires illius minuere, præcipuè habens Mercurium, velle accelerare prospera. Cum verò bonum suâ constellatione plurimum designet, præcipuè tamen de felici conubio jucundissimum pignus affert. Eâ quoque ratione

Mars arietem & scorpionem elegit, ut maximam portendat adversitatem, & præcipuè flagrantiam indicat. Jupiter pisces & sagittarium elegit, qui temperatur de adversis, augetur à prosperis; cum Martio accelerat ad bonitatis suæ indicia, de felici regnorum eventu disponit. Saturnus duo continua obtinuit, scilicet aquarium & capricornum, cum bonis mitior, cum malis sævior, cum Mercurio in crudelitate celerior: interque malas designationes frigore & nimia asperitate abundat.

De frigore Saturni.

Est autem inter omnes planetas Saturnus frigidissimus, cuius plures causæ redduntur fabularum, quia senex fuit quidam vir. Senes autem sunt frigidæ naturæ, undè & flegma in eis abundat, quod hyeme crescit. Vel idè frigidus perhibetur, quia remotissimus sit à sole; vel quia sol in Saturni domiciliis positus, remotissimus est à nobis: tunc quia frigore premimur. Cum verò in suis domiciliis Saturnus cum sole positus fuerit, gravissimam facit frigoris uretinem, nec aliter est frigidus, nisi per effectum. Malâ enim constellatione suâ enecat homines, enecati verò sunt frigidi, vel aliter, quia supercelestibus aquis vicinissimus est: & idè sic frigidus, de quibus plures dantur conjecturæ, quomodo fecit rotundum, & perpetuò volubile consistere possit.

De supercelestibus aquis.

Prima conjectura est, quòd sint in exteriori superficie cæli extantia & subsidentia loca, ut etiam in superficie terræ, in quibus aquas contineri dicunt, cum tanta verò celeritate volvuntur, ut non labantur: quod de pleno vase quolibet probari potest. Nam quo majori impetu manu circumvolvitur, eò minus effunditur. Secunda est, quòd ibi vaporaliter quemadmodum hæc nubes pendent, contineantur. Tertia est, quòd propter solis remotionem, à quo præcipuus calor exhibetur, indurato glacialiter cælo coheret. Undè dicunt Saturnum frigidissimum planetarum, quia illis aquis vicinissimum. Est etiam quarta: Firmamentum ut fixum notè volvi, sed stellas illi appositas, nec fixas moveri: & hi an quadratum, an rotundum sic dubitant. Novissimè quæstio divinâ virtute solvitur, quia ibi teneantur secundum Dei voluntatem: licet hic modus homines lateat, quas ibi in usum divinarum servavit Deus, vel ut ignem cæli temperent: super has spirituales cæli sunt, in quibus Angelicæ virtutes continentur. Secundum alios nihil, nisi inane.

Quo tempore cursus perficiant planeta.

Saturnus pro circuli amplitudine, pro retrogradatione, pro stationaritate, declinatione vel ad Austrum, vel Aquilonem, sensum vel visum, annum suum non nisi triginta annis perficit, & duobus annis & dimidio unum signum transit. Jupiter duodecim annis, undè singulis annis solaribus signum unum peragrat. Mars in duobus annis, undè anno uno sextum signum peragrat, nisi efficiatur anomalus. Habent enim gesta Caroli quòd in integro anno non sit visus. Sol infra 365. diebus & quadrante diei, quæ in primo, secundo & tertio anno non computatur: in quarto verò dies intercalaris componitur, qui bissextus dicitur: eò quòd bis in sexta idus Martii computetur, indè annus bissextilis: quod verò liquecat, ita disponamus. Sol in principio arietis esse ponatur, idem post 365. dies ad eò vicinus erit eidem parti arietis, quòd si adhuc sex horæ restarent, eandem partem attingeret. De reliquo diligenter animadvertet. In toto suo ambitu (ut diximus) tantum spatium ponit. Videamus igitur primum secundum æqualem computationem, quantum in singulis signis ponat. Nam secundum computationem in quolibet signo ponit 30. dies, & 10. horas & dimidiam, & ex his ad eandem summam redibis. Nam

duodecies 30. sunt 360. duodecies 10. horæ faciunt quinque dies: & duodecies dimidia, facit quadrantem: ecce eadem summa. Philosophi verò rei veritatem contemplantes, deprehenderunt solem plus in uno signo, & minus in alio immorari: undè in geminis duos dies super 30. & 10. horas & dimidiam moratur: è contrà in sagittario duos dies minus quàm 30. ponit: & hoc inde evenit, quòd axis sua excentricus est, & vicinissimus est in geminis firmamento, & remotissimus à terra, & è converso in sagittario. Si vis ad eandem summam redire, hoc modo poteris deprehendere: In geminis duos dies supra 30. moratur, undè in proximo signo 10. horas minuit, & ita usque ad sagittarium minuendo, duos infra 30. relinquit: inde iterum ascendens, in quolibet signo 16. sumit usque ad geminos. Ita quidem deprehenderunt esse, sive hæc sit causa, quòd inter radios, qui servantur vel finiunt geminos, abòdis plus contineatur, sive soli ibi altius ascendens, longius spatium habet ire in illo signo quàm in alio: nec ideo longiores dies facit, quia quanto est altior, tantò magis à raptu firmamenti impellitur ab ortu in occasum. De aliis quoque planetis idem evenit. Nam Saturnus in Scorpione vicinissimus est firmamento, Luna in Tauro, Jupiter in Virgine: cum illo si fuerit Venus, significat bonum conjugium alicui futurum: undè Venus in specie virginis venatrix occurrit dicitur Aneæ, quæ illi bonum fieri conjugium portendebat. Mars in Leone, cum quo si sol fuerit, incendium animorum & aeris designat. Sol (ut dictum est) in geminis vicinus firmamento: Venus in sagittario, Mars in capricorno. In oppositis autem signis sunt terræ vicinissimi. Venus in 349 diebus cursum complet, Mars, quia cyclos est, novem diebus minus: sed cum sæpius efficiatur retrogradi, plus possunt. Luna secundum Macrobium ambigens zodiacum in 28. diebus: sed hoc dicit ad condemnationem septenarii, qui quater multiplicatus facit 28, sed revera infra 27. dies, & octo ferè horas totum zodiacum perambulat: sed non illuminatur eo tempore. Verbi gratià: Si sol & luna pariter fuerint in principio arietis, luna procedens in 27. diebus & octo ferè horis pervenit ad idem punctum: sed solem ibi non invenit, quia jam & ipse sua lege processerat usque circa finem arietis, ad quem consequendum postea luna ponit duos dies & quatuor horas: & tunc reilluminabitur ab illo, neque de accensione ad accensionem interfunt 29. dies & 12. horæ, quæ non computantur in primo mense. Undè tantum habet 29. dies, in secundo computantur, & tunc aliis ad ad faciunt mensem 30. dies habere, nisi in decenovennali anno, quando dies subtrahitur unus.

De saltu Luna.

Hac autem ratione plus damus lunæ singulis mensibus, quàm ipsa contumat. Illud autem adeò parvum est, quòd singulis mensibus computare difficile est: sed in toto anno tantummodò supererescit 1. hora & 1. punctum, & decimanona pars puncti, qui singulis annis collectum decimonono anno facit diem integrum, illumque diem transiliendo auferimus, computantes tres lunationes 29. dierum tantum. Punctum autem est quarta pars lunaris horæ, quinta verò solaris. Hoc quòd diximus, est secundum illos, qui dicunt firmamentum rationabili motu volvi ab Oriente per Occidentem, iterum in Orientem. Planetas verò ab Occidente per Orientem iterum in Occidentem, quòd asserunt Platonici. Aristoteles verò & Peripatetici dicunt planetas rationabili motu pariter cum firmamento volvi: sed illas celeritate firmamenti præteriti 6. videantur quasi retrocedere, secundum quam sententiam quanto sunt altiores, tantò sunt celeriores: ut Saturnus velocissimus contendat cum firmamento tantà sua celeritate, quòd infra duos annos & dimidium non nisi uno tantum signo prætereat illud firmamentum. Luna verò ut omnium infima, est tardissima. nam si hodie visa sit in principio arietis, cras oriente ariete, non ibi lunam invenies: sed post in duodecima parte illius ori-

tur. Sol quoque si in prima parte arietis hodie fuerit, cras ibidem non apparebit: sed post 17. partem unius horæ naturalis sequenti die oritur in secunda parte eiusdem signi, & hi dicunt terram immobilem, & omnia æqualiter circa illam volvi. Ad quam sententiam accedit Tullius, qui dicit acutissimum formum nimiam celeritate firmamenti fieri, gravissimum verò in luna propter nimiam tarditatem ejus circumvolutionis. Firmamentum omnibus æqualiter supra volvitur quinque zonis, quas invicem paralleli dividunt, qui ab Oriente in Occidentem ducuntur. Sonar autem æqualiter distans: non quòd omnes æquali spatio distent, sed duo & duo æqualiter sibi invicem, ita quòd nunquam sibi propius vel remotius distent: quorum duo brevissimi sunt, scilicet extremi. Medius verò, qui est æquinoctialis, maximus, qui ab omnibus videtur dimidius, nisi his qui sunt sub polo: nam hi totum videre poterunt, qui illorù horizontem terminat. Tropici verò sunt medioximi. Arcticus dicitur, qui utrasque in se complectitur, cui oppositus est antarcticus. Tropicus æstivus sive terminus, qui secundum quandam dispositionem cancrum secat in medio, vel secundum Hyginium, in octava parte, ad quam sol veniens revertitur: qui æstivum solstitium dicitur; secundum alios terminat cancrum & zodiactum. Alter tropicus hyemalis est, inde ad nos sol convertitur, qui fit in octava parte capricorni. Sunt quoque duo coluri, quorum unus æquinoctialis dividit, (qui dicuntur imperpeti, quantum ad nostrum usum: quia non videmus eos) alter solstitialia signa, rotos. Sunt tunc, ut reor integri, & habent distinctionem suorum siderum. Si qui ibi sunt, de his dubium est, an de Aulro ducantur in Septentrionem, vel extra à signo ad signum. Sed de his dicendum, quia tam zonas quàm parallelas dividunt in quaternas partes.

De lacteo circulo.

Est præterea ibi lacteus circulus, qui in serenitate videtur, de eo fabulosa & phylca causa dicitur. Juno Martium privignum suum de Maja genitum lactavit, ad ejus facti insignem cœlum de lacte eodem reperit. Alii: Hercules fumens lactis superfluitatem à piuribus nutricibus, ibi tandem evomuit. Phyci: duo hemisphæria fecit Deus, in quorum conglutinatione major claritas insubit. Alii: quòd sint ibi breves stellæ & conlectæ, de quarum vicinitate splendor ille efficiatur, & ipsarum inter se distinctio obscuretur. Alii: quòd stellæ zodiaci ibi resplendant, & juxta topica sol sui luminis, & ignis beneficia versus utrunque polum excrendat.

De zodiaco.

Zodiacus quoque duabus extremis lineis terminatur, & media, quæ ecliptica dicitur, intersecatur, in qua eclipsis fieri solet. Præterea zodiacus distinctus est per 12. signa, quorum unumquodque in triginta partes divisum est, & unamquamque partium sol uno die transiit, & ita signum tantum in uno mense, nisi quòd tantum inde auferatur quolibet mense, ut tamen in bissextili anno dies naturalis componatur. Sub parallelo illo, quem dixi, secare peritiam quicunque maneret, semper haberet æquinoctium 4. solstitia. Solstitium voco vicinissimam accensionem, & maximam remotionem: Duo quidem haberet ex vicinitate, ut in ariete & libra: & duo ex remotione, ut in cancro & capricorno. Quòd autem in medio peritiam positus semper haberet æquinoctium, hæc est causa, quòd utrosque polos, & omnes parallelos videret dimidius, & omnem viam solis quam facit ab ortu usque in occasum. Ad similitudinem firmamenti solis sphaera alicubi est diffusior, & alicubi contractior: ut sub æquinoctiali circulo est diffusior, sub tropicis contractior: alioquin oportet circulum solis in tropicis viciniorum esse firmamento, quàm in æquinoctiali circulo: si non ad similitudinem firmamenti in convexum diffusederetur, &

in tropicis contraheretur. Oppositio: Si in tropicis contractior est circulus solis, facit ibi breviores dies, ubi brevius habet iter: in æquinoctiali, ubi laxiorem habet circulum, & iter longius, facit dies longiores: sicque necesse est non semper ibi habere æquinoctium. Solutio: Quicquid recedit à medio tumore firmamenti, minus impellitur illius impetu: ita sol positus in tropicis, minus impellitur quàm sub æquinoctiali circulo, & tantum circuli latitudinem recompenfat impetus rapacitas majori celeritate. Quod autem dicit Macrobius esse planetarum celeritatem æqualem, hoc idem dixit, quia æqualiter nituntur, sed non æqualiter promoventur: ut natantes æquis viribus contra torrentem, non tamen æqualiter promoventur torrentis impetu diverse illos impediente. Ita planetæ modò stationariæ, modò retrogradæ, modò altitudinem circuli impediende ab æquali promotione. Itaque qui esset sub perulæ medio, semper haberet æquinoctium, & quatuor solstitia. Quantum autem aliquis è medio perulæ ad Septentrionalem plagam tenderet, tantò illi plaga illa elevaretur, & Australis deprimeretur: & quot sexagenas Septentrionalis assumeret, tot Australis amitteret, recipiens statim in æqualitatem dierum & noctium, donec tandem sub polo positus, totum videret æquinoctialem circulum, & in æstivis signis dimidium annum haberet continuum diem, & in hyemalibus signis dimidium annum noctem, videretque dimidium superius hemisphærium, & dimidium inferius.

De Meridionali circulo.

Sunt præterea duo circuli: meridianus & horizon. Meridionalis suum quæque sibi gens, qui ducitur super caput eorum à Septentrione in Austrum: & mutat in quolibet passu, & inde est, quòd cum nobis est meridies, Occidentalibus sit oriens, & media nox his, qui sunt in medio inferioris hemisphærii. & sic in ordine cõputa.

De Horizonte.

Horizon est, qui consideratus in æquæ planicie vel terræ, terminabitur in anterioribus 120. stadiis, & retrò totidem, si ambitum ejus comprehendere volueris, triplica ejus diametrum cum adjectione septenæ partis diametri, & habebis longitudinem ejus ambitûs. Horizon autem dicitur propriè terminalis circulus.

De constellationibus.

Sunt præterea quedam stellæ, quæ longo intervallo temporis interposito exoriuntur, & designant morbos: ut canicula, quæ post quadriennium oritur, neque in iisdem locis, quia interim aliquid sui cursûs expletur: neque continuo malum designat, nam temperatur de adjacentibus bonis signis vel planetis, in quorum domiciliis aut est, aut respicit. Domicilium illius perhibetur esse in ore leonis, quò dum sol venit, caniculares dies esse dicuntur. De principio leonis usque ad medietatem per 15. dies. Si verò canicula cum sole fuerit, ardorem designat. Sirius illa dicitur in Græco, & est cynicus annus, à cynos, qui est canis 1160. anni. Egyptii præterea Abus vocant quandam stellam, quæ eisdem intervallo temporis oritur, cuius timent aduersitatem. Vident enim hi aliquas stellæ, quæ à nobis tumore terræ interveniente non videntur: ut canopon in principio Ægypti. Est & alia, quæ semel (ut reor) apparuit, neque ultra forsan apparebit, scilicet quæ incarnationem tribus Magis indicavit.

De Planetarum ordine & designatione.

Solet magnitudo vel qualitas circulorum ex quantitate illa planetarum deprehendi, ut quantò plus temporis in circuitu consumat, illa ampliorem circulum habeat, licet hoc quibusdam non videatur, cum magnitudo

circuli non sit sola causa, sed etiam stationaritates, & retrogradationes. Saturnus, ut vult Macrobius, ex magnitudine circuli 30. annos ponit. Luna verò ex circuli brevitate mensem tantum ponit. Quicumque verò planetarum teneret dimidietatem itineris Saturni, ille medius esset spatio, quia vicinius aliis facit Jupiter: undè propè medius est spatio, non numero. Sol autem numero, non spatio, secundum Tullium, & Chaldaeos inter ternos fumos, & ternos imos.

Mars positus in centro mundi, si Saturnum ex tetragono respexerit, si proximo loco post eum Mercurius cum plena luna idem tetigerit centrum, qui nascuntur in illa diurna genesi, efficiuntur homicidæ, gladio casuri, sanguinari consilio vel facto, libidinosi, ebriosi, demoniosi, scrutatores secretorum, necromantici, malefici, sacrilegi, præcipuè si nulla prospera impederit. Martis effectus est iste, in quo ibet ligno præcipuus in suis domiciliis: maxime si in medio domiciliorum suorum positus centrum tetigerit. Centrum autem voco modò Meridionalis circulum, in quo dum fuerit sol, dico illum fuisse in centro: distatque æqualiter ab Oriente & ab Occidente, rarò autem æqualiter ab Austro & Septentrione, nisi in duobus æquinoctiis.

Venus & Luna cum Saturno in Saturni domiciliis, id est, Capricorno & Aquario existentibus, quæcunque mulieres in diurna illa genesi nascuntur, virgines erunt, promptæ ad agriculturas, bella, ædium structuras: quæ sunt fœminarum negligentes, unguenta, calceamenta, vestes appetent viris communè, nec à maritis redaguentur. Tellimonium verò hujus prohibet Mars, siue sit in iisdem domiciliis, siue in tricerio vel quadrato respexerit.

Venus cum Marte, in Martis domicilio, id est, ariete posita, si Saturnum in tetragono respexerit, si qui viri tunc nascuntur, effœminati erunt: virilia negligentes, mulieribus indulgentes. Mars, si Venere in tetragono respexerit, si nulla salubritas impederit, si qui in genesi illa nascuntur, adulteri erunt: præcipuè in matrimonio matres, filias aut sorores copulantes. Ideòque fingitur Mars cum Venere adulterium perpetrâsse. Sphæræ terram habent centrum, sed abides sunt excentres. Abides sunt circuli, in quibus sunt spirarum divortia, ubi notantur stationes & retrogradationes. Abides in quibusdam locis sunt terræ viciniore, in quibusdam firmamento. Ipsa vespera etiam quoddam spatium contiguum habens tres dimensiones, longum, latum & altum. Nota, quòd sicut stellæ faciunt anfractus ratione latitudinis, ita faciunt & ratione altitudinis.

De diversis Æquinoctiis.

Si qui sunt in medio perulæ, idem semper habent æquinoctium: quia utroque polos & omnes parallelos semper vident dimidios: & si qui inde removentur, visu illos non dimidiatur, item neque æquinoctialem rectè dimidiant. quod si est, nunquam habemus æquinoctium. Solutio: Terræ globositas, & firmamenti convexitas confert dimidietatem æquinoctialis lineæ, semper vide i cuiuslibet positionis hominibus, nisi solis his, qui sub polis rectè habitant: illi enim totam vident æquinoctialem in suo horizonte, habentque etiam hoc modo æquinoctium, quod sex signa, id est, dimidius annus confert vel diem continuum, & sex signa reliqua, id est, dimidius annus continuum noctem.

Cur stellæ videntur.

Sole occidente, cum decima quinta quoque pars signi occiderit post illum, jam tamen Sol descendit, qui ut bona terræ erigi incipit, cuius gratiâ signa videmus: qui nisi essent, nunquam stellæ videremus, solis lumine diurno oculos impediente. Noctè autem illud nobis subrahitur, nec tamen eò minus illud in stellis & superiora dirigit.

Philosophorum sententia est, quòd animæ solutæ à

corpore velint, debent & possunt reincorporari. Velint, quia potest Lethæo, oblitæ sunt præteritorum: videnturque præmium sibi propitium, si benè meruerint in corpore, desiderant reincorporari. Possunt, quia sunt immortales. Debent per necessitatem, quia cum quotidie nova creantur corpora: animæ verò semel ab origine omnes creatæ sunt. Necessè est verò quæ prius erant incorporatæ, reincorporentur. Sed cum hoc debeat Æneæ (teste Virgilio) patet Anchisæ ostendere, alius incipit, scilicet ab illo, quod Græci topan, id est, totam vocant, quod sub quinario includitur. Sunt enim quatuor elementa: ignis, aër, aqua, terra, & Deus. Mundus enim non potest totum vocari, nisi prius ei infuso divino spiritu, quem animam vocamus. Ex elementis enim & anima illis infusa, procreantur omnia. Undè cum duplicem naturam habeamus, videndum est, quod ab elementis quodammodo fortiamur. Deprehenderunt enim Philosophi, quod spiritum à Deo accepissent, quia ipse est invisibilis: undè auctor summus Deus, à quo ducit originem, corpus autem ab elementis: quia sicut elementa sunt visibilia, sic & corpora nostra; & sicut illa de statu in statum mutantur per contextionem & recontextionem sui, sic corpora nostra diversis modis variantur. Item, anima rationalis est, ut Deus à quo ducit originem. Corpus autem irrationabile, sicut & elementa absque animæ beneficio. Item, anima simplex & invariabilis est in sui natura, ut auctor suus, undè etiam servat æternitatem: corpus autem compositum & corruptibile. Circa hæc enim versatur Anchisæ intentio, ut animarum immortalitas ostendatur. ad quod quia diversæ occurrunt opiniones, videndi sunt diversi Philosophorum errores: omnes enim, sed non eodem modo errabant. Quidam enim dicebant, animas creatas esse ab origine mundi, & positas in comparibus stellis tanquam in vehicula, ut discerent rationabilem motum firmamenti. Alii unam tantum esse mundanam animam, quæ omnia complet, omnia penetrat, omnia vivificat. Alii præter mundanam esse humanas.

Videntur aliquibus sole posito in cancro, quod ultra illos Sol occidat: sic & de luna, cum in cancro fertur in occasum, quod ex hac parte sicut & luna ultra illos: sed falluntur, neque enim rectè vocant Orientem vel Occidentem.

De Solis æquorum nominibus.

Sol secundum Poetas dicitur in curru vehi, quem trahunt equi, quorum hæc sunt nomina secundum Fulgentium. Primus, Erythros, id est, rubens: quia manet sol ruber. Secundus, Acteon, id est, splendens: quia circa tertiam clarius lucet. Tertius, Lampon, id est, ardens: nam in meridie est fervidissimus. Quartus, Philoges, id est, amans terram: nam nobis occidendo videtur appropriare. Sed secundum Ovidium habet alia hæc nomina: Eous, id est, oriens vel surgens. Æthon, id est, elatus. Pyrois, id est, igneus: Phlegon, id est, acclivis: quia primum sol surgit, dehinc elevatur, postea fervet: in fine autem diei inclinatur ad occasum.

De anima humana.

Qui autem asserunt animas esse ab origine mundi creatas, dicunt illas esse licas in comparibus stellis, ut discedent rationabilem motum firmamenti, ut cum spe & desiderio summæ beatitudinis, etiam corporarentur, secundum motum firmamenti rationabiliter reget corpora. Illic autem posita plenariam habent cognitionem præsentium, præteritorum, & futurorum, cumque illis subvenit desiderium incorporandi, statim incipiunt gravari, & verti corpora deduci. Est autem illis descensus à cancro, sicut & ascensus per Capricornum, & descendendo per crateram Bacchi primam, ibi potant oblivionem prioris status sui, & inde labentibus obveniunt quædam æthereæ & aëriæ obvolutions, & hauriunt aliquid in sin-

gulis sphaeris, ut in prima Saturni correlationem, id est, similitudinem collectionem, ut per unum simile sciat aliud approbare, ut si velim album aliquid ostendere, dicam album esse nive. Torporem etiam quandam ibi accipit, in Jove scientiam & desiderium regnandi, alique imperandi. In Marte, animositate ardoris: in Sole, vim sentiendi per quinque sensus; in Venere, cupiditatem fervoris: in Marte vim differendi: in Luna, vim augendi & minuendi. Horum quoque omnium ibi accipit anima vim & scientiam, quorum tamen exercitium non agit ante carnis obvolutionem: post planetarum obvolutions in inferiori aëre variis tumultibus pulsatur, scilicet grandinum, nivium, pluviarum, ventorum, & tandem tenebris corporis obvolvitur, nihilque scitorum recordatur, adeo irriguâ mole corporis gravatur, quod patet in stultitia puerorum, qui carbone lucente læsi decipiuntur. Quæritur de obvolutionibus ætheris, an illis incorporentur ut animæ an non: & dicunt quidam quod illis incorporentur, quidam quod non. Qui autem dicunt eas illis non incorporari, asserunt quod in illis tantum obsecratur eorum claritas, ut imago de fumo. Quidam verò asserunt, eas illis uniri & incorporari: quia teste Macrobio, animæ redeunt ad corpore eadem obvolutions illuc reducunt, undè illas assumpserunt. Undè datur intelligi, quod illas secum in corpora deduxerant: idè illis animæ incorporatæ fuerant. Obijciunt: Ergo si incorporatur anima illis obvolutionibus, tunc erat animal antequam perveniret ad hoc mortale corpus: quia anima conjuncta cum corpore facit animal. Sed non est necessarium cum anima juncta est digito, non faciat animal: quia præter corpus & animam multa pertinent ad animalis constitutionem, ut sensibilitas, &c. Animæ itaque incorporatæ dantur duæ vires, ira & concupiscentia, quæ & portiones ejus abusus dicuntur. Ira quidem datur, ut irascatur malis; concupiscentia, ut semper bona cupiat. Cumque his viribus anima rationabiliter utitur, iusta est vita hominis: cum animæ contrarias vias incedit, bonis irascendo, & mala cupiendo, tunc degenerat à naturæ suæ origine. Sed rursus ad reilluminandam rationem datur doctrina animæ, ut discendo, & negligentiæ relegendo redeat ad priorem cognitionem: undè quod apud nos dicitur lectio, apud Græcos vocatur repetita cognitio. Reilluminatæ verò ratione, non tamen aliquando potest facere, quæ scit esse necessaria & utilia: quod ut possit, adhibetur ei virtus, cujus hæc est etymologia: Virtus dicitur, quasi propriis viribus nitens contra vitia. Diffinitur autem sic: Virtus est habitus animi in modum naturæ rationi consentaneus: id est, consentit animæ ad id quod nata est, id est, ad bonum, & in hoc faultra ejus est. Cum autem hæc animæ debeant probari immortales, plures occurrunt quæstiones, quarum hæc prima est: Si animæ sunt immortales, & omnes ejusdem dignitatis in sui natura, cur plus in uno viger quam in alio? Quod solvit Virgilius dicens: Quantum innoxia corpora tardant, id est, pro habilitate corporum habet anima suarum virium exercitium: sicut leo clausus in cavea, omnes quidem vires suas ibidem habet; sed non tam potenter exercet illas in cavea quam in sylva. Indè rursus opponitur: Cur anima, quæ dignior est in sui natura, subjecta sit corpori indigniori? Solutio: Anima verò dignior est in sui natura, sed in hoc quod continetur, indignior est corpore continente, & secundum hanc dignitatem subjecta est corpori. Obijciunt item: Si anima comprimitur in corpore, ut non possit vires suas exercere, tunc corrumpitur, & erit indigna, nec benè. Solutio: In sui natura non corrumpitur, quia naturalem observat claritatem, licet clausa in corpore non possit adeo nitere: sicut lucerna modio supposita, non eò minus claritatis in se habeat, licet eò minus appareat. Rursus opponitur: Si nihil in se sordidum admittunt, cur ergo in inferno puniuntur? Solutio: Quia noverunt, exutas de corporibus sordes adhuc habere, quæ de corporeis & de terrenis rebus illis adhæserunt, quæ ut auferantur, indigent ad tempus purgatione: sicut gemma noverit de luto levata adhuc habere sordes sibi inhærentes, indiget purgatione.

De origine animarum.

De hac animarum origine diversæ diverforum sunt sententia. Quidam enim dicebant animam esse constam ex atomis ignis, imitantes Anaxagoram & Heraclitum, qui volebant ignem omnium rerum esse originem. Quidam dicebant illam esse sanguinem cordis, imitantes Thaletem Milesium, qui asserbant omnia ex humore constare. Stoici quendam Spiritum naturalem, quod probabant tali Syllogismo: Quod recedente ab homine, homo definit esse animal, anima est: sed Spiritu naturali recedente, homo definit esse animal: ergo Spiritus naturalis est anima. Plato autem dixit animas humanas compositas esse de reliquis mundanæ animæ. Aristoteles verò vocabat eam endelechiam, id est, formam animati corporis: & per hoc volebant illam esse accidens. Sed Plato, cujus autoritas præponderat, & quem maximè Macrobius imitatur, dicit animam esse substantiam incorpoream se moventem: & in hoc aliis est oppositum. Aristoteli quidem, qui dicebat illam esse accidens, causam primam substantiam. Aliis quoque, qui dicebant illam esse corpoream, causam primam incorpoream. Quæritur autem secundum quem, incorporea substantia utrum sit generata anima, an ingenerata. Quod utrumque Plato asserit illam esse, diversis tamen respectibus. Generatam enim vult illam intelligi in Timæo, ubi dicit: Præstantissima à præstantissimo facta est, vel in secundo, universi generis sementem faciam. Nō generatam verò innuit in Phædrone, cum dicit, Anima nec nata, & idēd eterna. Ne autem post in hoc videatur sibi esse oppositum, idēd dicit animam ingeneratam, quod utatur lege generatorum, scilicet ut dissolvatur actualiter sive naturaliter. Nam omnia generata præter mundum & divina dissolvuntur actualiter, mundus verò naturaliter. Nam licet nunquam dissolvatur, natura tamen si conditor vellet, dissolutionem pateretur. Nam quicquid de partibus est compositum, illi naturale est dissolvi: animæ verò simplici, nec compositæ, non est naturale dissolvi: unde dicta est ingenerata. Generatam autem Plato idēd innuit, quod secundum multos præjacentem materiam hylem habuerit: quod licet nusquam Plato testetur, nusquam tamen contradicit. Hyle quidem in puro suo statu considerata, non differt à materia animæ; in puro suo statu considerata, id est, sine ratione, ira, & concupiscentia, quibus informatur, id est, quæ in ea funduntur.

De anima mundi.

Dicunt etiam quidam unam tantum esse animam, id mundanam: quæ omnia in animum & conformes unicuique rei vires pro sua habilitate, sicut stellis rationem, hominibus quos in caducis rebus invenit habere sphericum caput, & erectā faciem, rationē quoque insudat, & sensualitatem sicut divinis corporibus, sicut præ nimia contemplatione divina animalia sensualitatem non exercent. Cæteris animantibus sensum & vegetationem. Arboribus & herbis tantummodo vegetationem: & sicut unus vultus in pluribus speculis: & in uno speculo plures vultus apparent, ita una anima in pluribus rebus: & ubique omnes vires suas habet, licet in diversis habeat exercitium pro habilitate corporum. Secundum quam sententiam nullus homo videtur esse pejor alio, quia una eademque anima bona & immaculata in sui natura est in omnibus corporibus: sed dicitur magis de generare in uno quam in alio, ut potè sensualitas dominatur rationi, quia in cujusconque corpore sit, illud corpus est infernus animæ; secundum hanc quoque sententiam nullus homo moritur, ita quod patitur separationem animæ, quamquam separatur à quatuor elementis, inque omnia corpora resolvuntur: sed tunc dicitur mori, cum in illis anima relinquitur priorum virium exercitium. Præterea dicunt quidam, eandem mundanam animam pariter cum humana anima esse in homine, de qua vermes vivificentur in homine, sicque hominem duas animas asserunt habere.

Item, de animarum origine secundum alios.

Sed quæritur, si anima humana est generata, id est creata, an auctor suus omnes animas in prima mundi constitutione pariter creaverit, an quotidie novas fecerit? Si restantibus Philosophis omnes pariter ab exordio mundi factæ sunt, & in comparatæ stellas tanquam in vehiculo locata, donec quotidie incorporandi desiderio descendant. Huc accedit Hebraica veritas, quæ dicit: Ecce vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra: id est, animæ quæ incorporandæ erant natis de sanguine Abel: idēd enim clamabant, quia volebant perfectam beatitudinem mereri in corporibus: sed superfluum nihil facit Deus, unde frivola est hæc sententia.

Item, de animarum origine secundum alios.

Alii dicunt animam esse partem divinæ essentia, quam trahunt ab illo loco, Et spiravit in faciem ejus spiraculum vitæ. Hæc autem particula non rediit amplius, ita verò uniatur cum Deo, unde & peccare potest: hi autem agunt de Deo tanquam sit localis. Asserunt alii animas natas de Angelicis substantiis. Ajunt alii animas nasci de terra, duce semine: & sicut scissum est corpus filii de Patris substantia, ita anima filii de anima Patris: trahuntque argumentum de consimilitudine morum.

De certa animæ origine.

Est autem indubitata fidei, nec inde animas nasci, vel creari, vel aliunde adduci, sed similiter cum ipso corpore nasci: & est quoddam determinatum tempus post conceptionem seminis, quod redigitur in corpus humanum, quo nascitur anima cum corpore. Animæ autem, duæ sunt vires, una superior, altera inferior. Superior, cælestibus & incorruptibilibus adheret, & alia concupiscit, vocaturque rationalitas, Spiritus, domina mens, animus. Inferior, est quæ voluptatibus corporis consentit, vocaturque sensualitas, animalitas, famula mens. Superiorque debet regere inferiorem: sed aliquando ex superioris negligentia prævalet inferior, & seducit superiorem: est & in hoc figura Adæ & Evæ. Si enim Adam superior se rectè rexisset, non illum Eva inferior seduxisset. Cumque eis Spiritus esset secundum diversitates animarum, unus qui nunquam unitur cum corpore, licet aliquando illud assumat æreum, vel æthereum, ut Angeli vel demones. Aliis, qui nunquam est sine corpore, ut Spiritus brutorum animalium, qui cum ipsis & oritur & interit. Tertius, modò in corpore, modo extra corpus, ut Spiritus qui vivificat homines, id est, anima. Quod autem dicitur, Spiritus Domini ferebatur super aquas: hoc quoque dictum puto sive de hoc aere terra, & aquæ circumfusione, sive de subtiliori, id est, æthere, vel de Spiritu Trinitatis: de quo si dicit, innuit salutem futuram per aquam.

Nora tres figuras in compositione animæ depictas ad idem penè tandem: intervalla enim quæ sunt in prima, cum vellent impleri harmonice consonantiis, nec proportionibus ipsæ possent discerni, in tam parvis numeris facta est figura, ut in majoribus numeris doceatur, quæ non poterat in minoribus. Ponitur ergo sexto loco unitatis, loco binarii 7. & sic nota in cæteris. Sed quia adhuc deerant numeri, in quibus semitoniam discernere, inventa tertia figura, & tamen pro suppletionem hemitoniorum quantum ibi per se non ostenduntur: sed in consonantiis, diatessaron & diapente, quarum consonantiarum proportionales numeri distinctè ibi reperuntur. Mundus dicitur, res illæ sensibiles, quasi mundatæ & discretæ ab illa confusione, in qua prius fuerunt in hyle; unde Augustinus: O monde immonde.

Sciendum quod in quocunque epitheto constitutis duobus epogdois, quicquid remanet limma est, i. minus semitonium, superatur à minori semitonio, ut sagaci investigatione calculatoris artis repertum est, tertia parte sui ipsius semitonii minoris 104. parte, sive partis tertia.

Si vis scire quomodo de toto possis facere minus semitonium, accipe octavam partem, quæ sesquioctava proportio vincit sub sesquioctavam, & divide eam in novem

equales partes, postea relicti 5. novenis tres novenas equaliter divide in 27. partes. de quibus vicesima septima parte sublata, proculdubio remanebit tibi limma; i. minus semis. Hoc autem non est ignorandum, quo minus semis collocatum cum sesquioctava proportione illius sesquioctavae, à cuius nona parte diminuitur, continet totam illam sesquioctavam: & insuper ejus 24. partem ejus vicissimam, 4. partis; & præterea octavam partem ejus quartæ partis, & septies 81. partem ejus octavæ partis. Verbi gratia, præponamus tales numeri 3, in quibus liquecat qui dicitur, sunt numeri 243. & 253. & 273. & trientem, & semunciam, 243 & subsesquioctavus ad 273, & trientem semunciam. Nam iste est sesquioctavus ad illum, continet eum totum, & ejus octavam partem, quæ est 30. & triens & semuncia, & etiã tonus integer ad illum. Ducenti verò 53, qui numerus est semitonio minus, qui ad 243. comparatur, bene dicitur diminuti à nona parte ducentorum 78. & trientis & semunciam; quorù præter totum etiam potest contineri nona parte sui ejus octavam partem, id est, ducentorum sexagintatrium, cui confertus, quemadmodum sesquioctavus facit. Non enim superat illum, nisi tredecim, continet tamen illum totum, & ejus vicissimam quartam partem, quæ etiam 10. asses & 5. & præterea continet hujus vicissimæ quartæ partis, quæ etiam duo asses. Necnon adhuc continet hujus quartæ partis 8. partem, quæ etiam quadrans 1,9. sic,9. Et omnium continet post superiora hujus octavæ partis species octogesima primam partem, quæ est scrupulus & calculus: ergo minus semitonium comparatum cum subsesquioctava proportione illius sesquioctavæ, à cuius nona parte diminuitur, comprehendit totam illam subsesquioctavam, & ejus 24. & partem, & 24. partis, quartæ & quartæ, octavam & octavæ species 81. partem. Si autem hoc invenire desideras in integris his, in minoribus non poteris invenire numeris, quàm inter 57. 208. & 65. 536. ut plenius liquecat probatio, proponatur epitritus & subepitritus numerus, ubi post duos tonos remaneat tibi semitonium: ubi probeur quadrans esse verum, & ita inclinatur 49. 155. ejus octavas partes 6. 100. 31. 450. 5. 200. 10. 100. 6. ejus octava pars 7. 700. 76. 65. 536. Iste ergo continet totum superiorem, & ejus vicissimam quartam partem, quæ est 648 & hujus quartæ partis octavam partem, quæ est 80. & insuper continet species octogessimam primam partem hujus octavæ partis. Inter 3. autem & quatuor sic potest inveniri semitonium, à duobus epogdois relicto 3. octava pars est triens & semuncia, sextuli obulus, calculus & dimidius 3 hemitonium minus. Inter hos duos numeros invenitur minus semitonium, qui sunt 4. 800. 60. 4. & 4. 500. 100. 17. Si igitur vis scire quomodo se habet in omni semitonio minoris major numerus ad minorem: sed horum duorum numerorum collectionem firmiter ubiq; habeas. Continet namq; in hac collectione major numerus, qui est 4. 800. 60. 4. totum minorem: scilicet 4. 500. 100. 17. & insuper ejus nonam decimam partem, quæ 1. 200. 10. 50. 3. nec non ejus nona decimæ partis, octogessimam primam partem 1. 3. & præterea continet octogessimam primam partem, quæ est unitas. Vnus duo. Idem à minimo hic liber incipit, quia cæditur humanæ molis, numerum voluit habere exemplar in omni opere suo: ubi etiam in his notetur perfectio operis, & ab uno, à Deo: quia unus est factor omnium, quæ sunt, à duobus & à tribus, quoniam hi tractant de omni alteritate, quæ ab uno, à Deo descendit, sicut à monade omnis alteritas mundi ducitur. Quartus hac ratione subtrahitur numerus, ut senarii numeri perfectius remaneant, quia hi tres perfecti notantur in scientia de naturali justitia. Nam si non subtraheretur, denarius remaneret, quem constat esse perfectum: quia divisus non restituitur, sicut senarius imperfectus resolvitur per partes: quæ coacervatæ faciunt imperfectum numerum, id est, senarium.

Superest igitur Sophiste ve. ò nunc tuas defendunt rationes, & alienas impugnant, & e converso. Vnde proborum mores assequi non valent, qui certis & probabilibus utuntur rationibus. Fit enim b. intervallo. Dicit hoc per involucrum & integumentum, quasi axes cæli aliquando trini emolientur, & facerent ipsam spheram mundani cor-

poris subfide re, & ita calor dominaretur humori, & ita proveniret diluvium per ignem, & e converso. Taliter circumactionem vocat transitionem & retransitionem elementorum, quod non ignis spissatur in aerem, aer in aquam, aqua in terram, vel e converso, tunc exulat calor, vel humor fit diluvium, vel per ignem, vel per aquam, alteram circumactionem dicit per convolutionem 7. planetarum, ex quorum natura vel nimius calor vel humor provenit; est adhuc major causa cum ferventissimus est, si tunc humor nimium moratus fuerit, stellæ circumfusæ soli mittunt ex se fervorem circa solem, & inde minuuntur, calorem mittit terræ, & tunc igne pereunt. Vel exorbitatio referas ad curram solis, nam exorbitare videtur in astate, cum altior surgit: & tunc magis contra nos versus est, quàm in hyeme, vel dicas quod longo intervallo dicit de magno anno, qui est 1500. annorum. Aliter dicunt quoq; Philosophi, solem esse talis naturæ, quod omnium in se trahat ignem stellarum, ad quem temperandum attrahit sibi humorem illius elementi, scilicet aquæ: & tunc aqua & maxime maria contrahuntur, quam cum remittit, distrahitur mare: sed aliquo tempore magis quam alio; unde Lucanus:

*Flammiger an't an ut aletes hauriat undas,
Erigat Oceanum, fluctusq; ad sidera collat.*

Nota quod dicit numerum priorem superficie; nullum enim accidens prius est subiecto suo, & dicit superficiem corpoream propter perpetuam conjunctionem sui cum corpore, quod nunquam deserit, in corpore autem est sui natura. Itaque corporeum & incorporeum hoc respectu bene patiuntur se, corporeum ut corpus, & incorporeum animæ penitus sunt opposita, nec omnino patiuntur se in eodem.

Hyle impressa ideis dicit firmare corpus, cujus præstantissima parte constare divina dicit, quod non videtur esse: Hyle enim eites in formis, veram non habet partem in sui natura, quare ex ejus parte nihil constat, nec etiam ex ejus termino aliquid constat. Si enim hyle in aliquid unum transiret totum, iam alia omnia ex hyle materia non constarent, quod etiam est contra auctoritatē, cum nec ex toto, nec ex parte hyle constaret. Dicendum est igitur hyle advenire formam & primo in aliquam partem sui, unde dicitur fieri aliquid, deinde aliam formam in alia parte sui, & sic per singula. Tradunt Physici, quadam convenienti corpore elementorū ad similitudinem numerorum corpora proportionari, ad hoc sunt apta vivificari ab anima quæ compositio universalis dum suum tenorem habet, naturam animalis solidam & quietam, quantum in sui naturam manere dicunt. Si verò ex aliqua parte ex superfluis humoribus, sive diminutis discordia compositionis evenit, infirmitatem accideret: si verò periret, dissolutio ferret, mori hominem: unde dicit liber, dum mundo supersunt, &c. cum verò deficiunt, mox arcana vis solvitur: quia quantum in natura animæ cum semper apta est animare, nisi corpus impediatur, unde subjungit, anima ipsa non deficit, &c. Cum adhuc potest esse accessio. Nota hoc esse contra sententiam Platonis, ubi dicitur meri is in fine locatis. Nam secundam B. Augustinum omnis homo tollitur à vita, cum vel optimus vel pessimus est, non dico quantum ad esse tum operis, pensatur ex quantitate amoris, qui autem tunc homo tollitur ex justitia Dei fit, ex qua homo incremento virtutum perficit, & in sordibus vitiarum putrescit. De terra & igne, quia vivificat spississima & subtilissima. Ex terra & aqua, quia pississima: ex aere & igne, quia tenuissima. Hæc dividit horizon, hoc non est verum. Horizon enim in longitudine habet 360. stadia: quæ mensura terræ esse longiorem constat: sed quod hic liber dicit, intelligendū est de horizonte cæli, quod est hæmispherium, sub quo continetur dimidia pars terræ. Utroq; magnā partem. Citrò quia non totam continet, vel ultrò citroq; id est, ex utraq; parte. Tunc propter eluviones & exultiones. Quod Plato testatur, sic dicens: Fit enim longo intervallo mundi circumactionis exorbitatio, quam inflammationis vastitas necesse est consequatur.

Cum nihil aliud tempora, nisi cursus solis efficiat, cursus solis non efficit tempora, cum etiam aliqui dies fuisse legantur ante solis originem: sed sol dicitur efficere tempora, quia per eum discernitur. Nam tempus est perpetuus rerum decursus, per solem notatus. Ideo phisici mundum magnū hominem vocant. Mundum nomine hominis vocaverunt, quia animatus ut homo, hominem verò nomine mundi vocaverunt: quia ex quatuor constat elementis. Aut spherico motu. Quod spherico motu rotatur, ipsum in se totum locum quem habet, nunquam deserit, sed in eodem ambitu semper manet totum, per partes autem diversum locum assumit circumvolvendo. Quod autem per lineam movetur, aliquando penitus priorē locum deserit, sed in eodem ambitu in alium, aliquando priorē non deserit, sed porrigitur in ulteriolem, ut arbor crescendo. Nos cavere praestigia. Sicut in praestigis aliquid videtur esse, cum nihil sit, ita verbis illius, qui sophisticè agit, cum tamē nihil veritatis sit. Intellectus est per quem animus ea quae sunt perspicit. Providentia, per quā aliquid futurum videtur, antequam fiat. Magnanimitas, est rerum magnarum & excellentium cum anima ampla & splendida quadā propositione cognitio. Magnificencia, eadem in effectu. F. ducia est, per quam magnis & honestis in rebus multum ipse animus in se fiduciat: cum certa spe collocatum. Tolerantia, est honestatis aut utilitatis causa Rex arduum ac difficilem, voluntarium ac diurna perpassio. Constantia, sive perseverantia, est in ratione benè considerata, stabili & perpetua mansio. Modestia, est per quam pudor honestus charam & stabilem comparat auctoritatem. Amicitia, est voluntas bonarum rerum, quae aliqua illius ipsius causa quem diligit, contra ejus pati voluntatem. Philosophia, est veritatis comprehensio: quae dividitur in tria, scilicet ethicam, logicam, phisicam. Ethica autem est scientia moralis, vitae ordinem apertè demonstrans: cui supponuntur tria, scilicet animus anima, homo. Animus, est res sui curam gerens, Anima est reipub. curam suscipiens. Homo, est res familiaris, officium disponens: vel secundum Dialecticos, animal rationale. Animae autem quatuor supponuntur, scilicet prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia. Prudentia, est verè laudis perfectio. Iustitia, est habitus animi. Sapientia, cuncta proficiens: vel habitus animi communi utilitate conservata. Fortitudo, est quaedam resistens vitis, ad meliora semper se erigens, vel fortis est periculum susceptio, & malorum perpassio. Imperantia est, quod amoris gravitate quaeque constituens. Logica, est diligens ratio differendi, & magistra iudicii: sic diffinita strictè accipitur, comprehendens tamen rhetoricam dialecticam. Large verò sic describitur: Logica est sermocinalis scientia, & dividitur in tria, in dialecticam, rhetoricam grammaticeam. Dialectica, est sagacitas ingenii, stulticiaeque sequester. Supponuntur autē dialecticæ quatuor, scilicet probatio, assumptio, confirmatio, conclusio. Rhetorica, conjunctionis honesta, & facci eloquii, doctrix argumentosa: cui supponuntur tria, natura, doctrina, usus. Grammatica, eloquendi peritia. Phisica, scientia naturalis vigoris, causam redè commemorans. Phisica autem alia intellectibilis, ut Angeli: alia intelligibilis, ut Deus: alia naturalis, ut substantia. Naturalis verò dividitur in sex, scilicet Arithmeticeam, Geometriceam, Musicam, Astronomiam, Astrologiam, Medicinam. Arithmetica, est multitudinis, quae per se est sollicita calculatrix. Arithmetice supponitur perfectio, imperfectio, plusquam perfectio. Geometria, est immobilis magnitudinis doctrina ponderatrix, vel mensuratrix: quae habet lineamenta, intervalla, magnitudines, figuras, dimensiones, numeros. Musica, est melodiae ejusque instrumentorum artifex curiosa. Musica autem, alia harmonica alia ritmica, alia metrica. Astronomia, est mobilis magnitudinis ascita contemplatrix. Astrologia, est peritia, quae coeli vertiginem conversione considerat. Altera autem naturalis, altera autem superstitiosa. Naturalis dum exequitur solis & lunae cursum, astrorum, certas temporū stationes. Superstitiosa verò est, quae mathematici sequuntur quae in stellis augurantur: hoc verò est inter Astronomiam & Astrologiam, quia Astronomia conversionis, ortus, obi-

tus, motusque siderum continet, & cur sic vocentur. Astrologia verò partim naturalis, & superstitiosa partim. Medicina est ars, quae de morbis & salute corporum tractat. Alia verò methodica, alia autem empirica, alia logica. Aristoteles quaerit, an Deus sit: poena dignus est, quia colere magis, quam inquirere convenit sapienti. Alexander ad Diodorum: Est anima una per se stabilis, unde omnes animae recreantur. Hermogenes, Si Deus non est, unde bona: si est, unde mala?

BEDÆ PRESBYTERI MUSICA THEORICA.

Notandum est, quod omnis ars in ratione continetur. Musica quoque in ratione numerorum consistit atque versatur. Illud autem quod fit ex tonorum instrumentis, musicalium est. Quinque sunt sensus: ipsorum sensuum duo sunt, qui juxta corpus sumuntur, visus & auditus: & duo sunt qui intra, gustus & tactus, imò verè olfactus. Dubitum est, utrum intus an foris sentiat? Est autem sensus, vinculum corporis & animae. Quaedam sunt incorporea & invisibilia, ut anima: & quaedam corporalia & visibilia, ut sunt corpora: quaedam invisibilia & corporalia ut sensus corporei. Corpora alia sunt, quia corpori admixtantur: & invisibilia, quia illa ut in animis vel visus, non potest videri. Unde fit, ut cum quinque corporei sensus alia exteriora sentiant, se ipsos non sentiant. Visus enim seipsum non videt, gustus seipsum non gustat: quod si faceret, nunquam jejunus esset: sic de ceteris. Considera, dum ergo, quia cum sensus corporei sine labore adhibeamus sensibilibus rebus, quae percipiendae sunt, ab illis non facile potest explicari & definiti, quae natura ipsorum quibusque sensuum vel corporis sit, vel quae proprietates sensibilibus rebus percipiuntur. Natura si quid requiritur sensuum, & definitur quod sint corporei & invisibiles, ut est auditus corporeus & invisibilis. Res verò sensibilis, quia percipitur ab auditu: i. vox proprietates habet, ut aer esse commodum: & percussum quodam idu: quae ipsa quoque corporea est & invisibilis. Nam proximiora facilius visum penetrant, quam ea quae sunt remotiora. Si neque clavis oculis aliquid pervidemus corporeum. Augustinus in libro 11, de sancta Trinitate dicit: Gignitur ergo ex re visibili visio, sicut non ex sola, nisi addit & videatur. Quocirca ex visibili & vidente gignitur visio, ita sane, ut ex vidente sit sensus oculorum, & aspicientis atque in ventis intensio. Illa tamen informatio sensus, quae visio dicitur, à solo informatur corpore quod videtur, id est, à re aliqua visibili: quae de re nulla remanet forma quae inerat sensui, dum adesset illud quod videbatur. Sensus tamen ipse remanet, quae erat & priusquam aliquid sentiretur: velut in aqua vestigium radii est, donec ipsum corpus quo imprimitur inest. Quo ablato, nullum erit, cum remaneat aqua, quae erat antequam formam corporis caperet. Ideoque non possumus quidem dicere, quod sensum gignat res visibilis: gignit tamen formam, ne dum similitudinem suam, quae sit in sensu, cum aliquid videndo sentimus. Si formam corporis quae videmus, & formam quae ab illa in sensu videtur sit, per eundem sensum non discernitur, quoniam tanta conjunctio est, ut non pateat discernendi locus: sed ratione colligimus nequaquam nos potuisse sentire, nisi in sensu nostro aliqua similitudo conspectui corporis. Neque enim cum anulus cereae imprimatur, ideo nulla imago facta est, quia non discernitur, nisi cum fuerit separata: sed quoniam post ceram separata manet quod factum est, ut videri possit: propterea facile persuaderetur, quod inerat jam cereae forma impressa ex anulo, & antequam ab illa separaretur. Si autem à liquido humore adjungeretur anulus, eo detracto nihil magis appareret, nec ideo tamen discernere natio non deberet, fuisse in illo humore, antequam detraheretur, anuli formam factam ex anulo.